

Examensarbete inom kunskapsområde pedagogik
Läroutbildning höstterminen 2010
Grundnivå UÖA022

Den fria leken i förskolan

En kvalitativ studie om pedagogers syn på den fria leken och dess betydelse för barns
lärande och utveckling

Författare: Vian Issa & Kefieh Khorand
Handledare: Eva Årlemalm-Hagsér

Examinator: Margaret Obondo
15 högskolepoäng
Ht: 2010

Akademien för utbildning, kultur
och kommunikation

Examensarbete på grundnivå
15 högskolepoäng
Antal sidor: 28

Vian Issa & Kefieh Khorand
Den fria leken i förskolan

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete är att studera pedagogers syn på den fria leken och dess betydelse för barns lärande och utveckling, även undersöka vad pedagogerna anser att den fria leken har för möjligheter och hinder för barns lärande och utveckling i förskolan. Vi har valt att använda en kvalitativ forskningsmetod genom att genomföra semistrukturerade intervjuer med sju pedagoger i två förskolor.

Det som framkommit i undersökningen är att pedagogerna hade ett positivt synsätt på den fria leken. De ansåg att den fria leken är en viktig källa till barnens kompetensutveckling som bör uppskattas av pedagoger och bör därför läggas mer vikt på i verksamheten.

Resultatet visar också att den fria leken kan ha nackdelar och hinder som leder till konflikter och obehagliga situationer bland barnen. De flesta pedagoger ansåg att deras närvarande roll var viktig, utan att styra eller dominera leken, för att stödja och utveckla den fria leken.

Nyckelord: Fri lek, lek, förskolepersonal, lärande, barns utveckling.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställningar	5
2.1 Stora tänkare och teorier ur historiska perspektiv	5
2.2 Fröbelpedagogik	5
2.3 Waldorfpedagogiken.....	6
2.4 Montessoripedagogik	6
2.5 Piaget teori.....	7
2.6 Vygotsky teorier	7
2.7 Aktuell forskning kring lek och fri lek	8
2.8 Lek	8
2.9 Den fria leken.....	9
2.10 Lekens betydelse	11
2.11 <u>Pedagogers roll i den fria leken .....</u>	<u>12</u>
2.12 Faktorer som påverkar på barnens fria lek	14
2.13 Pedagogen grundsyn.....	14
3. Metod	15
3.1 Data insamlingsmetoder.....	15
3.2 Urval.....	15
3.3 Genomförande	16
3.4 Databearbetning och analys	16
3.5 Etiskt ställningstagande	17
4. RESULTAT	17
4.1 Pedagogers tolkningar kring den fria leken.....	17
4.2 Fri lek betydelse för barns lärande och utveckling	19
4.3 Fördelar och nackdelar med den fria leken	20
5. Analys.....	22
5.1 Pedagogers uppfattningar kring den fria leken	22
5.2 Den fria lekens betydelse	24
5.3 Fördelar och nackdelar med den fria leken.....	25
6. Diskussion.....	27
6.1 Metod diskussion	27
6.2 Avslutandediskussion	28
6.3 Slutord	29
6.4 Nya forskningsfrågor	29
Bilaga 1	30
Bilaga 2.....	31
Referenser	32

1. Inledning

I *läroplanen för förskolan* (Lpfö 98) står att ”leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja barns utveckling och lärande skall präglade verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem” (Utbildningsdepartementet, 2010, s.6). I FNs konvention om barns rättigheter, artikel 31 står om ”barnets rätt till lek och rekreation anpassade till deras ålder samt deras rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet” (lärarens handbok, 2006, s. 156).

Under vår utbildning och genom praktiska erfarenheter i förskolan, har vi blivit intresserade av den fria leken och dess betydelse för barns lärande och utveckling. Våra uppfattningar och föreställningar om den fria leken har förändrats över tid. Vi är uppväxta i kulturer där den fria leken har en mindre betydelse för barns lärande och utveckling. Vi upplevde att den fria leken i svenska förskolor är en viktig del i den pedagogiska verksamheten som stimulerar barnens utveckling och intresse.

Forskningen har visat att lek är en viktig del i förskolans verksamhet. Barnens möjligheter att leka i förskolan är en central del i den sociala fostran, enligt Lillemyr (2002). Vidare nämner han att leken är en frivillig aktivitet som barnen själva väljer att medverka i.

I den fria leken använder barnen sin fantasi för att lära och utforska sin omvärld medan det i den styrda leken är det pedagogerna som sätter ramarna för vad som är möjligt och inte möjligt i barnens aktiviteter.

Men vad kan vara det bästa för barns lärande och utveckling? Är den fria leken det bästa verktyget för lärandet eller är det den strukturerade leken där pedagogerna är med på barnens villkor?

Vi har varit med om att pedagoger i förskolan inte varit enade om den fria lekens betydelse för barns lärande. Därför har vi valt att systematiskt undersöka pedagogernas uppfattningar av den fria leken i förskolan. Lillemyr (2002) betonar vikten av att pedagogerna visar kunnskap om begreppet lek och förstår dess betydelse för barns lärande.

Genom intervjuer med pedagoger hoppas vi att få svar på våra funderingar kring hur pedagoger ser på den fria leken i förskolan.

1.1 Syfte

Syftet med vår studie är att studera pedagogers uppfattningar av den fria leken och dess betydelse för barns lärande och utveckling i förskolan samt att studera vilka fördelar alternativt nackdelar för barns lärande och utveckling som beskrivs i den fria leken enligt pedagogerna.

1.2 Frågeställningar

Vilken betydelse har den fria leken för barnens lärande och utveckling?

Hur ser pedagogerna på den fria leken i förskolan.

Anser pedagogerna att det finns fördelar och nackdelar med den fria leken?

2.1 Teorier ur historiska perspektiv

I det här avsnittet kommer vi att lyfta fram olika pedagogiska teorier som beskriver begreppet lek och fri lek samt forsknings om pedagogernas uppfattning och roll i den fria leken. Med dessa teorier får vi en helhet bild av de viktigaste psykologiska och pedagogiska teorierna om barns lärande och utveckling i förhållande till den fria leken. Leken har genom historien varit en viktig del av barnens liv i förskolan och en viktig förutsättning för lärande och utveckling. Hägglund (1989) skriver att forskare är överens om att leken är viktig för människor. Redan från den atenske filosofen Platon (427-347 f Kr) som ansåg att leken skulle vara ett huvudsakligt element i utbildningen och att man lär sig och utvecklas genom lustfyllda och lekfyllda former och inte under tvång och styrande

2.2 Fröbelpedagogik

Gedin och Sjöblom (1995) skriver att Fröbels idéer och tankar har påverkat de svenska förskolorna. Hans teori om den fria leken har kopplats till skapande, omsorg och lärande. Fröbel var den första pedagogen som ansåg att den fria leken hade en stor betydelse för barns lärande och utveckling. Fröbel menade att alla människor har en skapande förmåga i sig själva som måste stimuleras från början för att öka självmedvetande och självkänsla.

Leken skapar meningen till livet där barnen uttrycker och bearbetar sina tankar och känslor, utforskar och provar samt lär känna sig själva och sina omgivningar. I leken tillfredsställs barnens behov och önsknings. För Fröbel var den fria leken en viktig källa till barnens utveckling. Han menade att barnen måste få den tiden som de behövde för att leka, skapa och förstå sin omvärld. Han ansåg att den fria leken inte var ett tidsfördriv som många trodde utan den var en väg till kunskap och utveckling som måste ta på allvar.

Pedagogerna måste lära barnen strategier innan de kan börja leka samt ge dem möjligheter och förutsättningar till att utvecklas som individer. Barnen bör få möjlighet att leka med olika material i förskolan och lekmaterialen bör vara tillgängliga för att ge barnen möjlighet att utöva sina färdigheter, skapa och få upplevelser. Genom leken och den estetiska upplevelsen, blir lärandet mer meningsfull och roligare för barnen. Fröbel betonade vikten av att pedagoger respekterar barnens aktiviteter och livsvärldar samt förstår vikten av lekens betydelse för barns lärande. Pedagogerna som har en syn på barn som goda och kompetenta varelser, kan alstra trygghet och kärlek i verksamheten. Fröbel menade att barnen

under förskoletiden lärde sig av varandra och skapade olika intryck och uppfattningar. Som pedagog är det viktigt att ge möjligheter för barnen att utvecklas och vara fria i sina handlingar och tänkande istället för att vara styrande över barnens lek. (Fröbel i Gedin och Sjöblom, 1995)

2.3 Waldorfpedagogiken

I Waldorfpedagogiken har leken och det konstnärliga skapandet en stor betydelse för barns lärande och utveckling. Dessa skapande förmågor som finns inom varje människa behöver övas och stimuleras för att kunna utvecklas. Denna pedagogik har en syn på barnen som kompetenta och ansvarstagande personer som kan klara sig själva i olika situationer gör att barnen får mer utmaning och frihet att leka och lära på egen hand. Barnen behöver lära sig själva utan att de blir tvingade att lära. I Waldorfpedagogiken är det viktigt att barnen känner sig fria när de uttrycker och utför olika aktiviteter. På det sättet växer de och får motivation i lärandet. (Gedin och Sjöblom, 1995)

Rudolf Steiner var mycket inspirerad av den fria leken och betraktade den som en bas för barns utveckling. Barnen har inre krafter och förmågor som leder till fantasin och kreativiteten. Genom den fria leken stärks och utvecklas barnen. De bör få tiden att leka utan att de bli styrda av vuxna. Pedagogerna kan kliva in i barnens lek och ge tips och råd för hur de kan gå vidare ifall barnen behöver stöd och hjälp eller när det uppstår konflikter mellan barnen.

Pedagoger måste lita och tro på barnens förmåga att lösa problem utan att bli involverade i situationen. Pedagogerna påverkar mycket av barnens inlärning. Eftersom barnen tar efter vuxnas handlingar och beteenden så måste de noggrant finna på värdefulla och användbara aktiviteter som barnen kan bemästra senare i sitt liv. Barnen skaffar motivationen till leken från de tidigare upplevelserna och formar dem till nya. De omskapar ett objekt till något annat i sin fantasivärld. Enligt Waldorfpedagogiken är pedagogernas förhållningssätt präglad av kärlek och trygghet, en nödvändighet för barnen för att kunna utvecklas positivt. I den pedagogiska verksamheten måste det finnas en balans mellan den fria leken och de planerade aktiviteterna såsom samling, vila, sagostunden etc. för att ge barnen ett meningsfullt lärande, enligt Rudolf Steiner. (Gedin och Sjöblom, 1995)

2.4 Montessoripedagogik

Maria Montessori är också en av de pedagoger som har inspirerat förskolans pedagogiska verksamhet genom sina tankar och metoder. Montessoris huvudsakliga tankar utgår från barnets inre förmågor som hon kallade det "mottagliga sinnet" som ett sätt att ta till sig kunskapen och erfarenheten. Hon skriver att barnen inte ska betraktas som ett tomt kärl som ska fylla med kunskap utan bär möjligheter inom sig som måste upptäckas och stimuleras. (Gedin och Sjöblom, 1995)

Det viktigaste för Montessoripedagogiken är materialet som hjälper barnen att utveckla sina olika färdigheter såsom kognitiva, språkliga, motoriska etc. Pedagogerna måste presentera lekmaterial för barnen för att stimulera och utmana dem att pröva och utveckla sina färdigheter. Det sker genom att barnen får möjlighet att välja och leka med olika material utan att bli störda eller avbrutna av pedagogerna. Under barnens lek sker en utveckling utan att de är medvetna om det. De lär sig att läsa, skriva, räkna, bygga och konstruera samt ta del av andras erfarenheter och

skapa sociala relationer. Genom att barnet själv får undersöka och pröva materialet, får barnet ny kunskap och upplevelser samt lär sig att tänka, reflektera och lösa problem. Det är i det som det skapas en kreativ och självständig människa. Enligt Montessoripedagogiken är det viktigt som pedagog att skapa en bra miljö för barnen. Miljön ska stimulera och främja barnens utveckling till att leka och skapa samt ta till vara på sina nyfikenheter som ett sätt att växa och lära. (Gedin och Sjöblom, 1995)

2.5 Piaget teori

Jerlang (2008) skriver om Piagets teorier om barnens tänkande utveckling. Piaget menade att människan utvecklar och skapar kunskapen i olika stadier samt genom lek och samspel med andra människor i sin omgivning. Människan är en social varelse som kan leva och förstå andras koder och tankar och som har olika medfödda krafter såsom nyfikenhet, imitation, anpassningsförmåga som gör att hon skapar nya kunskaper och föreställningar.

Piaget hävdade att leken är en viktig metod att omvandla alla de intryck, upplevelser och erfarenheter som barnen möter i sitt liv menar Jerlang (2008). Barnen kan pröva olika roller, uppfylla sina önskningar och behov samt uttrycka olika känslor såsom glädje, sorg och ångest. Det finns olika drivkrafter som leder till lust och nöje bakom leken. När barnen leker, har de inga medvetna mål utan de leker för att tillfredställa sina behov och intressen. Han betonade vikten av att pedagogerna utgår från barnens nyfikenhet och intressen i verksamheten och att låta barnen agera utifrån sina egna intressen utan att de bli tvingade att leka med bestämda aktiviteter. Piaget menade att det finns många vuxna som har svårt att acceptera och förstå barnens egna världar. Barnen lär sig effektivt och kan ta till sig kunskap genom att de själva provar och letar efter kunskap. Piaget ser människan som subjekt som skapar kunskapen och erfarenheten genom att erövra den med hjälp av sin inre kraft och förmåga.

2.6 Vygotsky teorier

Jerlang (2008) och Sandberg (2002) menar att Vygotskys teorier är mer inriktade på människan som ett resultat av den sociala och kulturella världen som i sin tur påverkar lärande och utveckling. Vygotsky menade att leken är en social process och en viktig källa till utveckling. Leken är en fri och spontan aktivitet som är oberoende av den konkreta situationen. Barnen leker för att det är roligt och för att tillfredställa sina behov och drivkrafter. I leken finns det ouppfyllda önskningar som barnen försöker att realisera och förverkliga. Genom den fria leken föreställer sig barnen en situation som kopplas till sin verklighet utifrån olika föremål. Här skiljer den fria leken sig från de andra aktiviteterna eftersom den utvecklar barnens tänkande, motiverandet till lärandet samt lär barnen att klara de komplicerade reglerna i samarbetet med andra. Barnen blir medvetna om olika regler som gäller i leken samt att de lär sig att agera mot sina naturliga ingivelser och behov. Jerlang (2008) och Sandberg (2002) skriver att Vygotskys uppfattning och teorier om leken hänger ihop med synen av barnen som sociala individer som lär sig tala och kommunicera samt tänka i samspelet med andra människor.

Vygotsky ansåg att leken är en sammansättning av livssituationer där barnet upprepar vuxnas handlingar och föreställningar i verkligheten. I leken uttrycker barnen sina känslor, förvandlar och bearbetar sina erfarenheter och upplevelser. Fantasin är grunden till barnens kreativitet och viktig för människans kognitiva och mentala utveckling därför har leken en stor betydelse för barns lärandeprocess. När

barnen leker en låtsaslek ensamma eller tillsammans med andra, använder de sin fantasi för att uttrycka och uppleva olika roller, då utvecklas barnens färdigheter och förutsättningar samt att de skapar en förståelse för de sociala fenomenen i samhället.

Vygotsky talade om den proximala utvecklingszonen som ett verktyg för barns lärande och utvecklande. Han menade att de vuxna måste hjälpa och stötta barnen när de behöver för att få utvecklas och nå lärandemålet. Detta sker genom att pedagogerna använder olika metoder och tankar som lyfter upp och bygger vidare på barnets förmåga. Enligt Vygotsky kan vuxna observera barnens tankar och handlingar och genom detta utgår de från vad barnen är intresserad av och vad de behöver veta och göra för att uppleva meningsfullhet och glädje, menar Jerlang (2008) och Sandberg (2002).

2.7 Aktuell forskning kring lek och fri lek

Det finns olika teoretiska synsätt på begreppet lek och fri lek samt hur pedagoger ska förhålla sig till och medverka i barnens lek. Många forskare har forskat om lek respektive fri lek och dess betydelse för barns lärande och utveckling. Men vad kan skilja begreppet lek från den fria lek? Här definieras och beskrivs olika forskares syn på begreppet lek och fri lek.

2.8 Lek

Lillemyr (2002) skriver att det är svårt att definiera barnens lek. Leken fyller en livsfunktion där barnen bearbetar och löser olika problem som de möter och upplever i det verkliga livet som t.ex. att bearbeta konflikter eller obehagliga stämningar. Leken är en allsidig aktivitet som förvandlas från allvar till nöje och glädje, från fantasi till påtagliga rutiner. Genom leken utvecklas barnens sociala och kommunikativa förmågor där de samspelar och kommunicerar med varandra samt kan ta andra perspektiv och roller. De kan även uttrycka sig utan att ha behov av språket när de leker. Leken skapar lust och engagemang hos barnen och leder till många erfarenheter och utmaningar. Det är genom leken barnens identitet och självkänsla utvecklas samt förmågan att ta ansvar och visa empati för varandra menar Lillemyr (2002)

Leken ger en kännedom om världen anser Lindqvist (1996). När barnen leker så verkliggör de orealistiska förhoppningar och önskemål och leken blir en metod för att uppfylla önskningar och behov. Enligt Lindqvist är leken ett möte mellan barnens inre känslor och tankar och den yttre verkligheten.

Johansson och Pramling (2006) poängterar att i leken skapar barnen en meningsfull värld där de delar med sig av varandras upplevelser och erfarenheter. Barnen utvecklar sina kommunikativa färdigheter och kompetenser samt skapar förmågor genom leken och samspelet med andra barn. Leken ger barnen möjlighet till samspel och kommunikation där de möter och skapar relationer med varandra vilket gör att de tar del av varandras kunskaper och erfarenheter och förstår andras perspektiv. Genom leken blir barnen utmanande och uppmanande till att pröva, utvidga och gestalta olika lekvärldar. Vidare påpekar författarna att leken kan betyda makt för en del barn och rätt att avgöra lekens innehåll, det vill säga regler och frihet att välja lekkamrater och leksituationen.

Leken är en bearbetning av verkligheten där barnen använder sin fantasi och har ett låtsasbeteende för att skapa någonting. I leken upptäcker, upplever samt sammanställer barnen olika beteenden och företeelser. De lär även känna igen olika fenomenens egenskaper, möjligheter och konsekvenser. Leken ger barnen trygghet och frihet att pröva och alltid uppfinna nya saker samt skapa många erfarenheter och föreställningar menar Knutsdotter Olofsson (1987).

Forskare har visat ett stort intresse att skaffa sig mer kunskap om varför barnen leker. Teorin har varit varierande. Knutsdotter Olofsson (1987) anser att barnen oftast leker för att bearbeta sina inre och känslomässiga behov. Det inre barnets behov kan vara olika t.ex. att barn vill stärka upp sina känslor, utmana sig inför vuxenlivet, samhällsanpassningen samt härma vuxna och även andra barn.

Författaren hänvisar till Bateson som anser att man inte behöver leta efter ett syfte till barnens lek utan se själva leken ” barn leker för att leka”. Det känns roligt att uppträda och ta en annan roll, genom detta förbereder sig barnen inför vuxenlivet. Vidare jämför han leken med kartor, myter och forskares teorier. Alla har den gemensamma karaktären att man kan pröva, göra om och göra fel. Allt detta är en ombildning av verkligheten.

När barnen leker skapar de en fantasi som förstärker deras uppfattningar om verkligheten. De skapar erfarenheter och upplevelser som speglar deras vardagliga liv i den kontakten som leken erbjuder skriver Lindqvist (1996).

Jensen och Harvard (2009) talar om att i leken förvandlar barnens verklighet till det som de leker med och föreställer sig. Fantasin blir grunden för att tänka och utveckla nya idéer samt lösa problem t.ex. en kartong kan bli en TV. Barn experimenterar, undersöker och lär sig utan att vara medvetna om det. När de leker så hämtar de intryck och föreställningar från tidigare upplevelser och erfarenheter och prövar detta i praktiken dvs. att det som de hör och ser blir kvar i minnet där de knyter an det till ord, rörelse, material och roliga förbindelser genom olika tankeanknytningar. I leken får barnen frihet att styra, utforska, utveckla och skapa erfarenhet och kunskap.

2.9 Den fria leken

Enligt Samuelsson och Carlsson (2003) så innebär den fria leken att barnen får möjligheter att påverka och bestämma över sina leksituationer samt att välja lekskamrater. Genom den fria leken kan barnen tänka och fantisera kring olika roller och aspekter. Leken ger barnen möjlighet till delaktighet och inflytande där barnen kan avgöra med vad de vill leka eller syssla med i verksamheten. Vidare nämner författarna att i den fria leken lär sig barnen att bli medvetna om olika regler som påverkar beteendet och agerandet. De lär sig att bestämma och fatta beslut tillsammans, vänta på sin tur, ta hänsyn och respektera andras önskemål i leken. När barnet leker finns det alltid ett föremål i sitt medvetande som de vill förhandla med för att skapa en förståelse för sin värld i till exempel affärslek, mamma, pappa och barn etc. Genom den fria leken blir barnen engagerade i lekens objekt samt utvecklar sin kreativitet, sin skapande förmåga och får en variation i tänkandet, där varje barn prövar att utföra olika handlingar på olika sätt. Barnen måste få möjligheter att uttrycka, kommunicera och reflektera samt få en känsla av att själva kunna tänka och göra utan att någon bestämmer över dem menar Samuelsson och Asplund (2003) .

Knutsdotter Olofsson (1987) definierar den fria leken som en frivillig och spontan aktivitet och den är oberoende av material, resultat och yttre belöning, därmed utskiljer den sig från arbete. Hon anser att arbetet är påverkat av olika villkor och omständigheter såsom miljö, regler och mål, men i den fria leken är det själva handlingen och tillfredställningen som är viktig. Hon skriver om barnens fria lek och nämner att det är roligt och lustfyllt. Vidare skriver hon att leken betyder frihet från hot, otrygghet och osäkerhet samt ilska och ledsamhet. När barnen leker visar de olika känslor i sina hemska eller roliga lekar men ändå är dessa emotioner inte på riktig där skiljer det sig från verkligheten.

Leken är frivillig och styrs av den inre och yttre motivationen och lusten att skapa och pröva olika uppföranden, förhållningssätt samt idéer utan oro för resultatet som att de skulle kunna med uppriktig mening i leken slåss utan att skada varandra menar Knutsdotter Olofsson (1987). Fri lek kännetecknas av omedelbarhet och spontanitet som skapas i stunden och inte påverkas av materialet, miljön samt de vuxnas uppfattningar och attityder. Dessutom i den fria leken kan barnen inte tvingas att verkställa agerandet utan den sker med barnens egna initiativ och ansatser. Enligt författaren är det processen som är viktig och inte målet i barnens lek. När barnen skapar eller bygger någonting är det själva lärandeprocess som är nödvändig och intressant och inte hur resultatet ser ut i slutänden. Barn blir engagerade och intresserade av vad de gör i sin hemliga värld.

Den fria leken skiljer sig från de andra planerade verksamheterna som har en plan och ett mål samt baseras på färdiga material och fokuseras på resultat vilket är påtvingat och bevaras av stimulans och uppmuntran. När barnen sysslar med olika aktiviteter på låtsas är det lek enligt författaren. Författaren menar att när barnen åker rutschbana, gungar etc. som är roliga och bra aktiviteter för motorisk träning då kan man inte räkna det som lek. Leken måste vara utforskande och undersökande aktiviteter som barnen ägnar sig åt i sin låtsaslekvärld. När barnen leker, undviker de att bli bedömda eller styrda av andra. De leker för att det är roligt och spännande att leka och bearbetar sina tankar och känslor och upplever trygghet anser Knutsdotter Olofsson (1987).

Leken är en frihet och den är en effektiv metod mot tråkighet och bekymmer. När barnen har rollek eller låtsaslek, erövrar de ett annat perspektiv och förhållningssätt samt att de bekräftar, stärker sina kunskaper och får en ny kunskap samtidigt. Låtsasleken betraktas som en form av den fria leken som utvecklar barnens färdigheter såsom sociala, kognitiva, känslomässiga, olika tillväggångssätt samt samarbetsförmåga. Den ger barnen förutsättningar för att utveckla "jag" och få en kännedom om sig själv och om andra, det vill säga att se olikheter och skillnader med andra vilket avgör utvecklingen av sin egen kunskap och identitet enligt Knutsdotter Olofsson (1987).

Lillemyr (2002) skriver att "leken kännetecknen är att den är en frivillig aktivitet som barnet självt väljer att delta i" (s.45). Enligt Lillemyr är det den fria leken som tilltalar och fångar barnen mest för att den är lockande och lustbetonad för barnen samt att den är långt ifrån vuxnas bedömningar och kontroll. Barnen uttrycker under den fria leken sina inre drifter och motivationer samt skapar nöje och glädje.

Johansson och Samuelsson (2006) hävdar att leken för många barn betyder att de har roligt och kul samt får en känsla av frihet och delaktighet dvs. att de har möjligheter att påverka och bestämma över sina egna val och aktiviteter i förskolan. För barnen är den fria leken det enda uttryckssättet som är fritt från vuxnas påverkan.

Leken är barnens område där de har inflytande och kan påverka utifrån sina egna förutsättningar och möjligheter menar Sandberg (2008) .

2.10 Lekens betydelse

Lillemyr (2002) anser att den fria leken ger näring till lärandet eftersom den erbjuder barnen möjligheter att få välja och uttrycka sig, bearbeta och undersöka den nya kunskapen för att få en förståelse. Lillemyr menade att lek och lärande är två olika fenomen som integrerar med varandra och bildar en helhet. ”Barnet är leken och lärande är något som försiggår i barnet” (s.64).

När barnen leker och skapar olika former av lek t.ex. rollek, sånglek, rörelselek osv , så förvandlas och används deras upplevelser och erfarenheter. Lärande blir mer meningsfull för barnen när de få pröva, utforska och tycka själva. Genom leken utvecklas barnens självkänsla självförtroende och jag –utveckling menar Lillemyr (2002).

Lillemyr refererade till Samuelsson och Sheridan (1999) som skriver att leken är en viktig grund för barns lärande. Den stimulerar språket, fantasin och kreativiteten, de sociala kompetenserna samt ger barnen möjligheter till inflytande och delaktighet att få motivation i lärandet och sökandet av den nya kunskapen.

Johansson och Samuelsson (2006) talar om det lustfyllda lärandet och beskriver lärandet som vilja, intresse, kreativitet, fantasi, erbjudande av möjligheter, samspel samt kommunikation och dialog mellan barn. Barnen lär sig och tar till sig kunskap på olika sätt, genom att själva i den fria leken iaktta och lyssna, prova och experimentera för att få en helhetsuppfattning om sitt eget lärande. Medan Knutsdotter Olofsson (1996) menar, att när barnen leker, lär de sig att samarbeta, ta ansvar och klara sig själva samt blir språkmedvetna där de talar, skriver och ljudar olika bokstäver och skyltar. I den fria leken utvecklas barnens sociala kompetenser och förmågor att göra och få fatt på saker på egen hand och tillsammans med andra. De känner glädje av att uppleva och göra saker.

Fri lek är en viktig resurs för barns lärande. När barnen leker, imiterar de och lär sig av varandra vilket gör att de sociala aspekterna utvecklas anser Jensen och Harvard (2009). Leken ger mening för lärandet och är en del av barnens liv i förskolan. Leken är det livslånga lärandet där varje erfarenhet leder till en ny kunskap där barnen lär och utvecklar sig menar Samuelsson och Carlsson (2003). Med leken upptäcker barnen sitt eget lärande som präglas av variationer och möjligheter till tänkande och reflektion. Enligt förespråkare så betraktas leken som en lustfylld lärandeprocess där barnen provoceras att se, upptäcka och föreställa sig saker och ting. Leken ger förutsättningar till samlärande och kommunikation mellan barn. I samlärandet stimuleras barnens sociala förhållande, de lär sig av varandras olikheter och erfarenheter genom att imitera sina kamrater i leken. När barnen leker med varandra lär de att ta till sig olika regler och normer för hur de kan förhålla och bete sig mot varandra i olika sammanhang.

Samuelsson och Carlsson(2003) skriver att kreativitet och lärande är två perspektiv som kompletterar varandra. De är en viktig del av barns lärande där barnen prövar och utforskar sitt egen lärande. Barnen får möjlighet att upptäcka sitt lustfyllda lärande genom att vara kreativa och uppleva meningsfullhet och glädje. Genom den fria leken lär sig barnen samt växer som personer. I barnens värld är allt möjligt och tillåtet i leken. Det finns inga gränser för rätt och fel, något som gör att barnens önskningar och intressen tillfredsställs. Leken har en stor betydelse för barns skapande och kreativitet nämner Vygotsky (1995) . Genom leken ritar barnen, beskriver sina tankar och känslor, dramatiserar och använder fantasin för att skapa olika händelser. Vygotsky beskriver relationen mellan fantasi och kreativitet och han menar att fantasi är grunden för kreativiteten vilket ger barnen möjligheter till att skapa, tolka sina erfarenheter och upplevelser och blir kreativa personer.

2.11 Pedagogers roll i den fria leken

Knutsdotter Olofsson (1996) skriver att pedagogerna måste ge frihet till barnen att leka och skapa utifrån sin fantasi och att inte bli avbrutna och begränsade i leken. Att barnen får möjlighet att välja och leka själva utan en närvarande vuxen leder till trygghet och engagemang bland barnen och ger en känsla av frihet och tillåtande att göra saker.

Många pedagoger anser att när barnen leker fritt, skapar det kaos i verksamheten men Knutsdotter Olofsson tror inte på det utan hon anser att ju mer frihet pedagogerna ger barnen att bestämma och välja sin egen lek desto mindre stökigt blir det. Barnen är duktiga på att leka och de har en bra fantasiförmåga att hitta på saker samt få andra att leka och vara med. Pedagogerna måste utveckla barnens lek genom att inte avbryta deras lek och barnens fantasiförmåga.

Vuxna kan vara med i barnens lek genom att vara observanta och lyhörda för barns tankar samt erbjuda material och möjligheter som kan locka deras fantasi och starta leken. Knutsdotter Olofsson menar att när barnen leker och hittar på möjligheterna själva blir de mer sällskapliga, glada och kreativa samt att konflikterna blir mindre bland dem. Men det betyder inte att vi vuxna ska vara frånvarande i barnens lek utan vi måste vara engagerade och intresserade i vad barnen gör och uppmärksamma deras lek.

Barnen i förskolan är alltid begränsade av vissa rutiner och planerade aktiviteter i vardagen. Genom att pedagogerna lägger målen i de aktiviteter som de planerar och genomför med barnen för att utveckla deras färdigheter, bortser de från barnens egen tid till lek och skapande.

Den vuxens roll kan vara att hjälpa barnen att förstå vissa regler och saker i leken, men de vuxna ska inte vara styrande. Fördelar med det är att barnen lär sig att ta olika perspektiv, samspela med andra barn i olika sammanhang, upptäcka och sätta igång olika typer av lekar i den planerade aktiviteten. Knutsdotter Olofsson menar att vuxnas förhållningssätt till barnen måste präglas av dialog och samtal. Vuxna måste behandla barnen med respekt och vara som kompisar och inte som fröken och barn. De måste uppskatta barnens lek och ha en förståelse om lekens värde. När barnen leker bör pedagogerna inte störa deras lek och fantasivärld utan erbjuda sig själv i barnens lek.

Utifrån många pedagoger är den fria leken ett ofta återkommande inslag i förskolan. Pedagogerna lägger inte så stor vikt vid och intresse av barnens lek säger Knutsdotter Olofsson. De brukar gå in i barnens lek när det blir bråk och konflikt och därmed stoppar de leken. Enligt författaren finns det både förutsättningar och hinder genom den inställning som pedagogerna har till den fria leken. Förutsättningar ges när pedagogerna är närvarande och deltar i barnens lek, där de följer och är engagerade i vad barnen håller på med, hjälper och ge olika tips och idéer för hur leken ska fortsätta och utvecklas utifrån barnens egna tankar. Pedagogerna har en förståelse att de ska erbjuda barnen möjligheter att tänka och skapa samt blir kreativa och få uppmuntran. Hindren är att barnen bli beroende av pedagogerna.

Lindqvist (1996) anser att leken måste vara fri från vuxnas ingripande och att vuxna bör iaktta och observera barnen i deras lek för att kunna ställa diagnoser på barnen. Det viktigaste är att pedagogerna erbjuder barnen material och möjlighet till att leka och utvecklas samt att bearbeta olika känslor och konflikter. Hon skriver vidare att pedagogerna fortfarande är osäkra på hur de förhåller sig till barnens fria lek och att det finns strukturer och ramar som styr barnen i deras fria area. Lindqvist har refererat till den norska förskoleforskaren Bae (1985) som ansåg att det finns ett gap mellan vuxna och barn i förskolan. De vuxna bär inom sig olika normer och värderingar som gör att de sällan medverkar och deltar i barnens lek. När de deltar då fungerar de som "hjälp" eller fixar material. Deras tänkande om lekens roll stämmer inte med vad de gör i praktiken. Därmed får leken en oklar roll i barns lärande och utveckling i förskolan.

Knutsdotter Olofsson (1996) poängterar vikten av en närvarande och indirekt deltagande förstående vuxen som skapar en trygg och uppmuntrande miljö med lämpliga material. Detta leder till att de socialt inkompetenta barnen övar sitt samspel och sitt turtagande samt lär sig att kommunicera och uttrycka det känslomässiga.

Lillemyr (2002) talar om vuxnas ingripande i barnens fria och styrande aktiviteter. Han menar att vuxna måste vara försiktiga och omtänksamma i förhållandet till barnens lek. Forskningar har visat att när de vuxna har respekt för barnens lek och utgår från deras perspektiv leder det till positiva konsekvenser. Vuxnas närvarande i barnens lek kan också ha en effektiv betydelse för barns koncentration och språklig förmåga, samarbete och samspel samt stimulera nyfikenheten och lusten att utforska och lära. Pedagogerna måste respektera barnens egna lekar och deras roller ska vara stödjande, engagerande och agera medlekare som utmanar barnen till lek och engagemang.

Pedagogerna uppskattar de planerande aktiviteterna och betraktar dem mer betydelsefulla för barns utveckling än den fria leken även om de har uppfattningar om lekens betydelse för barns lärande och utveckling menar Åm (1968). Många vuxna anser fortfarande att barnen leker för att fördriva tiden och inte i något annat syfte. Vidare nämner han att vuxna måste varnas för att bedriva en lekpedagogik där man utgår från sina utgångspunkter och förutsättningar istället för att ta till vara på barnens egna försök och målsättningar. Enligt Åm, kan de vuxna delta i barnens lek genom att observera, stötta och vara med på deras villkor, erbjuda material som inspirerar barnen i sitt skapande, ge förslag och idéer samt utveckla barnens tankar men inte förändra dem. Det viktigaste är att de vuxna lyssnar och frågar barn om de

kan vara med och spela en roll. Genom att vuxna deltar och observerar barnen i deras lek kan de hjälpa de barn som står utanför att ha en roll och var närvarande i leken.

Åm (1968) skriver att det finns forskning som hävdar att pedagogerna inte bör delta i barnens lek, särskilt rolleken för att de förstör lekens innehåll och gör det krångligare för barnen. Men det finns även forskare som tycker att pedagogerna ska delta och styra leken för att öka barnens förståelse samt lösa konflikter som uppstår mellan barnen när de leker (i Rasmussen, 1978).

2.12 Faktorer som påverkar på barnens fria lek

Trots den lekfrihet som förskolan erbjuder barnen under dagen så finns det hinder och begränsningar för barnens fria lek skriver Åm (1968).

Hinder kan vara den fysiska miljön, brist på utrymme, utformningen, barngruppens sammansättning som kan skapa konflikter och uppehåll i leken. Förutsättningen för barnens fria lek beror på hur pedagogerna förhåller sig och ser på detta. Det finns olika faktorer som påverkar barnens fria lek t.ex. ”det sociala förhållandet i barngruppen, de vuxnas attityd till barnens lek, intryck och upplevelser i barnens liv, utrustning och material, tids och rumsförhållanden” (Åm, 1968 s. 26).

Björklid (2005) skriver att utformningen av miljön kan ge barnen möjligheter och utrymme för fri lek och att vara ifred, ostörda, själva välja och ta ansvar över sin lek. Om miljön är trång och begränsad så skapar den konflikter och stress bland barn och vuxna vilket gör att barnen lätt blir avbrutna och störda i sina lekar.

Barnen blir också hindrade och avbrutna i sin lek på grund av de vuxnas rutiner och aktiviteter samt genom yttre faktorer som pedagogerna upplever i förskolan såsom en krävande arbetsmiljö, stress, stor arbetsbelastning, stora barngrupper vilket är ansträngande och pressande för pedagoger enligt Sandberg (2002). Faktorer som kan leda till att pedagogerna inte prioriterar den fria leken utan de erbjuder en vardag som bestäms och struktureras av vuxna.

2.13 Pedagogers grundsyn

Trageton (1996) anser att fördelningen mellan vuxenstyrda aktiviteter och den fria leken mellan olika förskolor varierar beroende på pedagogernas grundsyn. De som har mindre utrymme för fri lek, har en stor insats av vuxenstyrda aktiviteter eller tvärtom. Han har sammanfattade det på följande sätt:

”Barncentrerade aktiviteter: fri lek är huvudaktivitet och central i verksamheten. Barns egna initiativ och intressen styr och sätter igång leken. Den vuxnes roll är passiv och lägger sig inte i barnens lek. (s.14)

”Programmerade aktiviteter: är i motsats till barncentrerade aktiviteter det som dominerade under 1970- talet. Vuxna som sätter igång leken och som styr hela inlärningsprogrammet. Barnens roll är passiv och den fria leken har inte stort utrymme på grund av att den tar tiden från inlärningsaktiviteterna”. (s.14)

Öppen ramplanering: Här är det vuxna och barn som är aktiva för att sätta igång leken. Vuxnas roll är som tillrättaläggare och samtalspartners som lägger vikt vid begreppsträning och resultatrika aktiviteter”. (s.15)

Lillemyr (2002) skriver om den pedagogiska grundsyn som ligger till grund i den pedagogiska verksamheten och pedagogernas arbetsätt. Pedagogerna kan stärka barnens självkänsla, självförtroende och förmåga att ta ansvar genom att ge möjlighet för barnen att frivälja aktiviteterna som väcker deras intresse och leder till ett gemensamt lärande.

Johansson och Pramling (2006) talar om barns perspektiv vilket innebär att se världen från barnens synvinkel. Att utgå från barns olika sätt att tänka, göra, tycka samt ge utrymme för att vara delaktiga och ha inflytande i verksamheten genom att de får bestämma över sina egna situationer utan att de blir påverkade av vuxna.

Barns inflytande och delaktighet i förskolan är beroende av pedagogens syn på barnen som ansvarstagande och demokratiska personer som kan uttrycka och få respekt för sin uppfattning enligt Arnér (2010). När pedagogen agerar utifrån ett barns perspektiv så ger hon barnet en frihet och ett självbestämmande samt ett utrymme för lek utan att bli styrd av vissa regler och rutiner.

3. Metod

3.1 Data insamlingsmetod

Som metod valde vi att intervjua pedagoger i två förskolor för att få svar på våra forskningsfrågor. Vi har intervjuat sju pedagoger, från början hade vi tänkt att skulle intervjuat fler men på grund av tidsbrist hann vi inte att göra fler. Då intervjuerna krävde mycket tid och förberedelse. Vi tänkte först använda både intervju och observationsmetoder i vår studie för att få ett bredare perspektiv av den fria leken. Sedan förstod vi att observationer inte skulle ge oss några förklaringar på våra frågor. Vi blev nöjda med de intervjuer vi gjort och hade inget behov av att utföra fler intervjuer. Innan intervjuerna hade skett, vi skickade ut ett missivbrev till respondenterna tillfrågade om intresse att medverka i vår forskning. I vår undersökning valde vi att använda semistrukturerade intervjuer i arbetet. Detta innebär att forskaren har en färdig frågelista (bilaga 2) som kommer att följa under intervjustunderna för att understödja samtalet och få en inblick om forskningsområde menar Trost (2005) och Stukat (2005).

De verktygen som vi använde under intervjun (bandspelare, penna och papper) har varit ett gott stöd till att samla in det som respondenter har förmedlat. Bandspelare är ett utmärkt verktyg när man vill intervjua någon eftersom man kan få ett bättre datamaterial med fler detaljer vilket vi inte kunde få när vi bara antecknade då vi inte hann skriva varje ord. När man spelar in intervjuerna så missar man inte någon detalj i transkriberingen utan vi fick också med viktiga citat, nyanser etc. Nackdelen med att spela in intervjuerna är att respondenterna blev pressade av att svara och uttrycka sig korrekt, tänka och agera snabbt vilket gjorde att många kände sig stressade och obekväma under intervjun. Det krävde också att vi som intervjuare vara spontana och hade fokus på ämnet samt lyssnade noga på respondenterna för att utveckla frågorna utifrån vad de ansåg och trodde.

3.2 Urval

Vi har intervjuat sju pedagoger i två förskolor, i två olika städer. De två förskolorna bestod av två avdelningar med cirka 22 barn i varierande ålder (3-5 år och 1-5 år) på varje hemvist. Sex av de pedagoger som vi intervjuat är utbildade förskollärare och en är barnskötare. Pedagogerna är kvinnor och deras ålder ligger mellan 35-60 år. Samtliga respondenter hade arbetat inom yrket länge därför vi har valt dem till att bli intervjuade. Syfte med det var att ta del av deras erfarenheter och kunskaper av den fria leken för att få ett bättre resultat i vår forskning. Vi har medvetet valt de sju respondenterna för att delta i vår forskning. Vi har inte någon personlig kontakt med dem utan urvalet har skett ur ett bekvämlighetsskäl. De två förskolorna är belägna närmaste vårt bostadsområde.

Vi hade inte varit i dessa förskolor tidigare och vi kände inte de personer som deltog i intervjun. Vår avsikt med detta var att få ett annat synsätt och en annan inställning i förhållandet till de perspektiv av våra tidigare erfarenheter och uppfattningar som vi bär med oss. Dessutom får vi i detta en variation och en mångfald i tänkandet och i våra åsikter. Respondenternas riktiga namn är inte nämns i studien utan vi valde att kalla de med ett annat namn i hänsyn till de etiska principerna.

3.3 Genomförande

Intervjuerna har genomförts i enskildhet med var och en av respondenterna för att få fram olika synsätt och uppfattning utifrån våra forskningsfrågor. Detta även för att hålla fokus på den personen som vi samtalar med. Denscombe (2009) skriver att fördelarna med de personliga intervjuerna är att det är lättare att kontrollera. Forskaren har bara en persons idéer att utforska samt att det är lättare att transkribera samtalet när enbart en person är deltagare (s.325).

Intervjuerna har skett med hjälp av intervjufrågor. Vi har spelat in fem intervjuer med hjälp av bandspelare medan de andra intervjuerna skett genom att vi har fört anteckningar. Anledningen till detta är att några av deltagarna inte ville att vi använde oss av bandspelare vid intervjuerna, vilket vi respekterade. Intervjuerna har genomförts i ett lugnt och ostört rum på förskolan.

Varje intervju tog cirka 30 till 40 minuter. Vi valde att inte vara tillsammans under intervjuerna, detta för att respondenterna inte skulle känna sig pressade eller stressade när de blev utfrågade av två intervjuare. Pedagogerna visade ett stort intresse för våra frågor och funderingar och bidrog med sina kunskaper och erfarenheter.

3.4 Databearbetning och analys

När intervjuerna var avslutade och all information och alla svar spelats in och nerskrivits, var det dags för oss att direkt transkribera. Först lyssnade vi på alla intervjuerna och skrev ner vad de hade sagt när de blivit intervjuade, vi tog de delarna som kändes mest meningsfulla för vårt undersökningssyfte och våra frågeställningar. Sedan gick vi igenom de antecknade samtalen och transkriberade respondenternas tankar och inställningar. När sammanställningen och

bearbetningen av det skriftliga resultatet var klart, analyserade och strukturerade vi det utifrån våra intervjufrågor.

3.5 Etiskt ställningstagande

Innan intervjuerna ägt rum meddelade vi alla respondenterna om vårt syfte med undersökning genom att skicka ett brev i förväg (bilaga 1). Detta brev utgick från forskningsetiska principer för att ge ett tillstånd och en tillåtelse från deltagarna till att bli utfrågade. Enligt Vetenskapsrådet (2002) måste forskaren använda de fyra forskningskraven i sin forskning när det berör deltagande.

Informationskravet: Enligt regel 1 i informationskravet ska forskaren informera undersökningsdeltagare om deras uppgift i arbetet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. ”Deltagande är frivilligt i att medverka eller i att avbryta sin medverkan när och hur som helst.” (S. 7)

Samtyckeskravet: I det här kravet står att forskaren ska få ett samtycke av undersökningsdeltagaren för att kunna arbeta med sitt projekt. Vidare står att deltagare har rätt att bestämma hur länge de ska medverka i undersökningen.(S.9-10)

Konfidentialitetskravet: forskaren har en tystnadsplikt mot sina deltagare då alla uppgifterna som deltagaren lämnar in kommer att förstöras eller lagras på så sätt att andra personer inte kan identifiera den enskilda människan eller komma åt uppgifterna och ta del av dessa (s.12)

Nyttjandekravet: Alla uppgifter som deltagaren lämnar in under undersökningen ska inte användas till ett annat syfte än studiens mål. (s.14)

Vi har tagit hänsyn till dessa krav och principer när vi genomfört vårt examensarbete. Vi har förklarat för respondenterna innebörden av studien, att det är frivilligt att medverka, avbryta deltagandet och att informationen som samlas in inte ska användas i annat syfte än som uppgjorts. Vi har även informerat respondenterna om att deras riktiga namn inte ska nämnas, därmed kan ingen identifiera dem.

4. RESULTAT

I det här avsnittet kommer vi att presentera och lyfta fram respondenternas tankar och uppfattningar kring den fria leken.

4.1 Pedagogers tolkningar av den fria leken

Nästan alla respondenter enas om att den fria leken innebär att barnen har möjligheter att själva välja och bestämma över sina aktiviteter, valmöjligheter samt utöva inflytande i verksamheten. De anser att den fria leken är nödvändig för barns lärande och utveckling. Respondenterna hade skilda uppfattningar om vad den fria leken innebär. Fem av respondenterna säger att den fria leken utgår från barnens egna ansatser och handlingskrafter som gör att de kan bestämma vad de vill göra och leka. De uttrycker också, att genom den fria leken bearbetar barnen och omvandlar

olika tankar och upplevelser, uttrycker sina känslor och utvecklar sina skapanden och fantasiförmågor. En av pedagogerna definierar begreppet fri lek som "egen lek".

Irene säger att den fria leken inte behöver ha färdiga mallar, strukturer och planerade tider utan den bedrivs av barnet när och hur som helst. Detta gör leken mer roligare och intressantare för barnen eftersom leken kommer inifrån barnens önskningar och behov samt drivkrafter, enligt henne. Johanna uttrycker att den fria leken är *"ett sätt för barnen att uttrycka vad de känner och tycker om något"*. Hon säger att barnen bär med sig olika känslor och tankar som de vill uttrycka och förmedla på något sätt. Tankarna som förmedlar i den fria leken knyter an till deras tidigare upplevelser och erfarenheter som de vill pröva genom fantasin, ta olika roller, förstålla sig olika saker, uppvisa olika känslor t.ex. arg, ledsen, glad. Hon menar att barnen lär sig genom den fria leken att våga uttrycka vad de tycker och tänker utan att de bli utpekade för att göra rätt eller fel.

Lotta nämner att den fria leken är när man ha roligt samtidigt som man lär sig. I den fria leken lär barnen sig att ta ansvar och utvecklar sina färdigheter och kompetenser. När barnen leker ensamma eller med andra, hittar de på saker t.ex. leka frisör, handla, TV-program mm, blir mer kreativa, upplever sig mer fria och självständiga och man ser ofta att de löser konflikter själva. Hon menar att genom den fria leken utvecklas barnen enormt både personligen och i utmaningen, de lär sig att komma överens och blir medvetna om sig själva.

Pedagogerna säger att deras uppfattningar om den fria leken har förändrats under senare tid. De hade mer styrda aktiviteter förut där de bestämde vad barnen skulle göra under dagen och tillsammans med vilka åldrar men nu utgår de mest från vad barn egentligen tycker och tänker.

"Vi som jobbar här i förskolan vi har ändrat vår tankesätt genom att ge barnen mer frihet att välja och delta i de aktiviteterna som utgå från deras intresse och som inspirerar barnen till utforskande" säger Sandra.

En del av pedagogerna hade andra uppfattningar om den fria leken, de anser att barnens fria tider och lekar är mer styrda av vuxnas planerade aktiviteter och organisationen vilket gör att den fria leken får ett mindre utrymme i verksamheten och avbryts ofta av olika anledningar. Barn är mycket engagerade i sin lek och när vi avbryter den för att utföra andra aktiviteter som vi vuxna ser att vi gör för barnens skull leder det till att vi begränsar och hindrar barnens utveckling. Anna, Sandra, Lotta och Johanna säger att vi måste vara mycket försiktiga med att avsluta barnens lek.

"Det kan vara acceptabelt att stoppa leken direkt när vi upplever kaos och konflikter mellan barnen annars måste vi vara smidiga att kunna hantera sådana situationen" säger Johanna

Pedagogerna anser att de sakna tid för att vara med barnen i deras fria lek på grund av planeringen och andra styrda verksamheter. De säger att vi måste dela fri lek med de organiserade verksamheterna för att få en helhetssyn på barnen och för att utveckla deras lärande. De vill vara mer med barnen i sin fria lek för att bygga på relationer och lära mer om barnen samt synliggöra deras utveckling.

Anna och Kristna anser att det borde finnas möjligheter för den fria leken både inne och ute i förskolan samt i de planerade aktiviteterna. Det är också viktigt att det finns utrymme, material och tid för barnen att leka och röra sig fritt samt skapa och utvecklas i sitt lärande både socialt, motoriskt och intellektuellt. De anser att personalen i förskolan är mer styrda av vissa krav och mål som de måste hinna med för att uppfylla och nå lärandemålet.

Pedagogerna tycker att den fria leken ibland kan vara styrd även om barnen själva får välja vad de vill leka och vilken de vill vara med. Pedagoger kan be barnen att vara i ett visst rum t.ex. i hemvrån men barnen själva väljer och bestämmer vad de vill leka där inne. De anser att de sätter ramarna på hur barnens lek kan fungera samt sätter igång leken. Pedagogerna går inte in i leken eller bestämmer med vilket material barnen ska leka med utan de vägleder och visar barnen hur de kan börja leken särskild de små barnen eftersom de behöver stöttning och utmaning i sin lek. Enligt pedagogerna är deras roll att observera och uppmuntra. De säger att många barn ibland behöver någon vuxen som kan vara med och leka för att få uppmärksamhet och bekräftelse och lära sig lekkoder.

”När vi är med barnen och visar engagemang för deras tankar samt visar intresse och glädje över vad barnen gör, har roligt med barnen och leker tillsammans leder det till att barn skapar mer trygghet och engagemang och känner sig bekräftade och stimulerade” säger Anna

4.2 Fri lek betydelse för barns lärande och utveckling

Pedagogerna anser att den fria leken är ett viktigt redskap för barns lärande och utveckling. Genom den fria leken utvecklar barnet fantasi och en kreativ förmåga, lär sig att samarbeta och fungera tillsammans med andra, skaffar sig nya kompisar och tar del av varandras upplevelser och erfarenheter. Alla respondenterna har betonat vikten av den fria lekens möjligheter som erbjuds barnen och bidrar till att utveckla olika sidor och färdigheter både socialt, motoriskt, språkligt, turtagande och i sin fantasi och sitt förhållningssätt.

Anna uttrycker att den fria leken är att *”se - uppleva – bearbeta och förstå”*. Hon säger att barnen hämtar sina tankar och uppfattningar om saker och ting från deras verkligheter och sen bearbetar dem i leken. Barn kan i den fria leken inta till olika roller. De kan vara t.ex. polisman, mamma, pappa, djur, häxa, prinsessa mm. I rollerna använder de sina fantasier till att skapa en händelse som de kanske redan har upplevt eller varit med om, exempelvis tsunamikatastrofen eller kriget i Irak. Lotta säger att barnen lär sig enormt genom att själva pröva, uttrycka sig och kommunicera med varandra om olika händelse på ett lekfullt sätt. De lär sig även att skilja mellan en ond och god, bra och dålig människa. De skapar normer och värderingar som de kan ta till vara på i förhållandet till andra människor.

”Fri lek är en bro mellan fantasi och verklighet och genom det lär barnen och utvecklar sin förståelse om sin värld” säger Anna

Respondenterna anser att den fria leken är en viktig förutsättning för barns utveckling. Genom den fria leken tränar barnen och utvecklar sina språkliga, motoriska och sociala färdigheterna. Barnets språk blir stimulerat, de blir en social varelse, får inflytande i verksamheten och blir ansvarstagande personer som kan ta hand om sig själva och om andra eller med hjälp och stöd av vuxna. Pedagogerna lyfter fram fri lek som en social funktion som bidrar till lärandet. När barn leker och samspelar med varandra, utvecklar de sin förmåga att kommunicera med andra, hitta kompisar som de kan leka och dela sina intressen med.

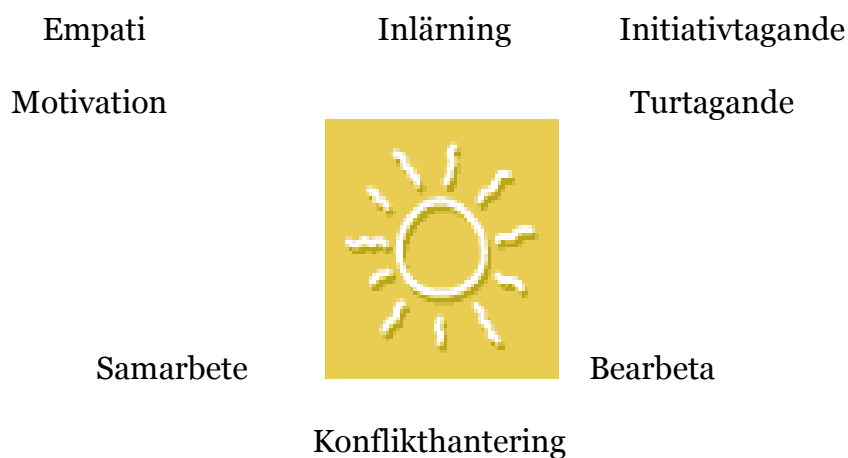
En av pedagogerna uttrycker att ” barn lär sig mycket om turtagande och att komma överens samt att lyssna på varandra. De lär sig av varandra genom att imitera och se på varandra”

Kristina poängterar att i den fria leken är det processen som är viktig och inte resultat eller materialet. Barn kan leka med vad som helst och förstå det till något. Det behöver inte finnas fina och nya material för att få barnen att leka utan barnen har en otrolig fantasi och en skapande förmåga att hitta på saker att leka med.

”Det är viktigt att se hur barn tänker och gör i själva leken, hur de förhåller sig till saker och ting och hur de tillägnar sig kunskaper” säger Kristina.

Kristina och Anna hade motsatta uppfattningar när det gäller den fria lekens möjligheter till lärande och utveckling. De talar om medias inverkan och förändringen i samhället som ett led till förändring av barns lekvanor och utvecklingsmöjligheter. Kristin nämner att samtidigt med samhällets förändring förändras också barnens lekar. Nu hämtar barnen sin motivation och inspiration från olika källor som de kan pröva i leken. Medan Anna anser att barn idag tillbringar sin tid ofta framför dator och Tv, vilket gör att den fria leken får en mindre plats i barns livsvärld som i sin tur leder till en minskning av barnets skapande och kreativa förmåga och sociala förhållande till andra.

Respondenterna har resonerat om den fria lekens betydelse genom att rita en sol och från den solen kommer många strålar med olika begrepp om fri lek

Figur 1, Idag har vi bara lekt

4.3 Fördelar och nackdelar med den fria leken

Respondenterna har en gemensam syn på den fria lekens positiva effekt för barns lärande och utveckling. Alla respondenterna säger att barnen genom den fria leken utvecklas och lär, fostras till ansvarstagande och demokratiska personer samt att den fria leken skapar lust och glädje.

Johanna tycker att fördelarna med den fria leken är barns inflytande och delaktighet. Barnen får reellt inflytande och möjlighet att påverka verksamheten genom att de får bestämma och välja själva vad de vill göra. Barn växer i och med att de får ansvar, känner sig sedda och hörda och deras behov och önskningsmål tillfredsställs. Hon säger att genom att vi vuxna bekräftar barnens idéer och initiativ och tar till vara på detta, ökar barnens möjligheter till skapande, glädje, förnöjelse samt medansvar.

*”Fri lek är en demokratisk process som erbjuder barnet valmöjligheter och rättigheter att utveckla och stärka sitt självmedvetande och sin jag utveckling”
anser Johanna.*

Genom den fria leken övas barnen på att hantera konflikter, samarbeta med andra, utveckla sina sociala kompetenser och att fungera i grupp, säger Anna. Hon anser att ju mer frihet vi ger till barnen för att leka och organisera sina lekar. Desto bättre lärande och förutsättningar får barnen för att kunna utvecklas till självständiga och sociala människor som kan klara och lösa olika problem i sin egen takt.

Kristina och Lotta säger att barnen i den fria leken känner trygghet och ro i sin grupp. Denna trygghet skapas genom att det blir tillåtande att göra och välja utifrån sina intressen och viljor. Barnen blir gladare, effektivare och nyfikenare när de känner att de befinner sig i en tillåtande och möjliggörande miljö.

*”Fri lek är för mig det lilla hemma för barnen, att uppleva tillhörighet och säkerhet samt att få en bra relation och gemenskap med andra barn. Barn känner frihet när de själva får styra och leda leken utan något tvång”
”Genom den fria leken kan barn utveckla väldigt mycket i sin roll och personlighet både som individ och barn”. nämner Lotta*

Amanda anser att fördelen är lärande och engagemang. Hon har kopplat den frågan till föregående fråga som har med lärande och utveckling att göra. Den fria lekens största fördel är att barnen lär sig massor av egenskaper och begreppet t.ex. hänsyn och omtänksamhet, regler och normer för hur de kan bete sig mot varandra och komma överens, bearbeta och upprepa olika tankar och händelse som de möter dagligen i sin omgivning, visa empati och inlevelse i andra känslor, samarbeta och hjälpa andra att lösa olika problem och konflikter samt ta ansvar och initiativ för sig själv och för andra.

Sandra tycker att allt är positivt med den fria leken, barn leker inte bara för att fördriva sin tid utan det finns ett lärande bakom det som barnen omedvetet tar till sig och utvecklas i.

”I den fria leken sker lärande, jo jag menar att lärande och glädje finns i barnens fria lek. Fantasi och kreativitet, sociala samspel sällskap, nya kamrater, nya tankar,

motorisk träning och rörelse som är bra för motion och koordinationsförmåga. Den är liksom omfattande och är betydande för utvecklingen”, uttrycker Sandra.

Fördelen med den fria leken är att barn älskar och tycker om den. Det är barnens favoritområde i förskolan uttrycker Kristina. Barn tycker om att vara fria från vuxna eftersom de inte behöver fråga om vad som är tillåtet eller förbjudet i själva leken. Det är något som stör barnen i sin vilja och motivation till att lära och utmana i sitt eget lärande och utveckling. Johanna anser att den fria leken utgå från barnens intresse och inte från de vuxna. När lekar och aktiviteter utgår från barnen blir det mer meningsfullt och vettigt för barnen som leder till ett gott lärande och utveckling.

De flesta respondenterna tycker att den fria leken inte har någon nackdel än att den är ”fri lek”. Några anser att den kan leda till konflikter, rörighet, kaos, mobbning bland barnen. Det som var gemensamt hos respondenterna är de vuxnas närvaro för att stötta och vägleda och ibland ger tips och erbjuder material. De anser att i den fria leken kan barnen ha svårigheter att börja leka, komma på idéer och tankar, samt att finna ro då behöver de någon vuxen som kan sätta igång leken att styra sina val av aktiviteter. Leken kan övergå i att barnen blir osams med varandra, bråkar och slår eller leker ”fel” med sakerna. Här kommer pedagogens uppdrag och närvaro till nytta.

Sandra säger att vi vuxna avbryter barnens fria lek av olika anledningar, Det upplevs störande och påfrestande för barnen. Barnen blir pressade och avbryts i sina tankar och intressen för de vuxnas skull som anser att de gör det för barnens bästa.

5. Analys

I analysen tolkar vi vårt resultat och kopplar samtidigt detta till teorier för att få en helhetsbild.

5.1 Pedagogers uppfattningar kring den fria leken

Vårt resultat visar att den fria leken är en central del i barnens vardag och beskrivs som viktig för deras lärande och utveckling. Barnen lär, utvecklar och blir stimulerade genom att de får möjligheter till att leka, skapa och fantisera, våga uttrycka och förmedla sina upplevelser och erfarenheter utan begränsningar. Fröbel ansåg att den fria leken har en stor betydelse för barns lärande och kompetensutveckling. Den skapar en mening till livet där barnen uttrycker och bearbetar sina tankar och känslor samt lär känna sig själva och sin omgivning. De flesta respondenterna är medvetna om vilka möjligheter den fria leken ger för barnens motivation och utmaning. Flera forskare bland annat Johansson och Pramling Samuelsson (2006) beskriver att om barnen genom leken blir utmanade och uppmuntrade att pröva, utvidgar de sina färdigheter. Barn skapar en meningsfull värld där de delar med sig och tar del av varandras upplevelser och tankar. Knutsdotter Olofsson (1987) anser att den fria leken erbjuder barnen olika möjligheter och förutsättningar till att utveckla sina sociala, kognitiva och känslomässiga färdigheter.

I vår undersökning framkommer olika uppfattningar om barnens fria lek. Pedagogerna betonar vikten av att barnen får utrymme och rätt till lek samt inflytande i verksamheten genom att välja och bestämma det som passar deras önskning och behov. Fler av respondenterna anger att barns intresse styr den fria leken därför är den rolig och förnöjsam för de flesta barnen. I FNs barnkonvention står att barn har rätt till lek och att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Lillemyr (2002) skriver om att den pedagogiska grundsynen som är en grund i bemötandet med barnen och respekten för deras tankar och funderingar. Den sker genom att pedagogerna ger barnen möjlighet att fritt välja aktiviteter som väcker och stimulerar deras intressen att lära och utvecklas. Vidare anser han att den fria leken är den som fångar barnen mest för att den är lockande och långt ifrån vuxnas bedömningar och kontroller. Den skapar nöje och glädje för många barn.

Vår tolkning är att pedagogerna uppfattar den fria leken som ett sätt att bearbeta de upplevelser och känslor som barnen har med sig och vill uttrycka och förvandla till verklighet. Barnen hittar i den fria leken en trygghet och frihet till att uppvisa sina känslor och uttala vad de tänker och tycker. Det stämmer överens med vad Vygotsky talar om, att i leken uttrycker barnet sina känslor, förändrar och bearbetar sina erfarenheter och upplevelser (i Jerlang, 2008). I leken tillfredsställer och verkliggör barnen de ouppfyllda önskningarna för att uppleva en meningsfullhet. Något som Pramling Samulsson och Asplund Carlsson (2003) även poängterar är att i leken finns ett objekt i barnens tänkande och medvetande som de bearbetar och omskapar för att få en förståelse om sin värld.

Resultaten visar också att fri lek får en mindre plats i dagens förskola och den pedagogiska verksamheten på grund av organisationen och kraven som styr barnens aktiviteter. Man får en bild av att barnens frihet och valmöjlighet är begränsad och hindrad av de vuxna för att utföra andra aktiviteter som de tror är för barnens bästa. Detta går emot barns intresse och delaktighet att bli bekräftade och involverade i verksamheten genom att bli hörda och sedda. Sandberg (2002) anser att barnen blir hindrade i sin lek på grund av de vuxnas inblandning som genom t.ex. rutiner och aktiviteter, yttre faktorer som pedagogerna upplever i förskolan såsom en krävande arbetsmiljö, stress, stor arbetsbelastning vilket är pressande för de flesta och som leder till att barnens fria lek inte prioriteras först utan pedagogerna erbjuder en dag som formas av de planerande aktiviteterna. Det stämmer också överens med vad Knutsdotter Olofsson (1996) uttrycker om att barnen i förskolan är styrda av vissa rutiner och planerande aktiviteter i vardagen. Pedagogerna är omedvetna om att den fria leken ger barnen förutsättningar till att lära och bearbeta sina tankar samt våga ta ställning till och få olika uppfattningar.

Det som blev klart för oss var pedagogernas vilja att ändra dessa vanor och strukturer till en mer öppen verksamhet, där barnen får mer frihet att välja och bestämma och där verksamheten utgår mer från vad barnen tycker och tänker istället för vad vuxna ser från sina perspektiv som barnens bästa. Det stämmer med Trageton (1996) grundsyn om de barncentrerade aktiviteter där den fria leken är huvudaktivitet och central i verksamheten. Arner (2010) hävdar också att barns inflytande och delaktighet är beroende av pedagogens attityder och syn av barnen som ansvarstagande och demokratisk personer som kan uttrycka sig och få respekt för sin uppfattning.

En viktig aspekt som framkommer i resultatet är pedagogernas roll i barnens fria lek. Pedagogers närvarande är viktigt för att uppmuntra och utveckla barns intresse och engagemang. Vuxna kan vara med barnen i leken, delta aktivt, uppmärksamma och bekräfta vad barnen gör och uttrycker med respekt. När vuxna deltar och observerar barnens lek, stöttar de och skapar relationen med barnen vilket leder till trygghet och ro bland barnen. Den fria leken innebär inte att barnen lämnas ifred utan att de vet vad de vill göra. De behöver en vägledande vuxen som kan hjälpa och erbjuda material och möjligheter till att leka och skapa ensamma eller tillsammans med andra. Barnen är inte lika varandra i sitt tänkande och agerande utan några barn behöver uppmuntras för att komma på idén och tankarna samt kunna sätta igång leken. En del barn kan hamna utanför på grund av olika anledningar, här kommer de vuxnas roll och förhållningssätt att hjälpa och ge goda råd till barnen i sin lek. Flera forskare, bland annat Knutsdotter Olofsson (1996) menar att vuxna kan vara närvarande i barnens lek genom att vara observanta och lyhörda för barns tankar samt erbjuda möjligheter som kan locka deras fantasi och sätta igång leken. Vuxnas roll kan vara att hjälpa barn att förstå vissa regler i leken men de får inte vara styrande. Åm (1968) anser att vuxna kan delta i barnens lek genom att observera, stötta, erbjuda material, inspirera barn och ge tips och idéer. Enligt Montessoripedagogiken menar Gedin och Sjöblom (1995) måste pedagogerna presentera de lekmaterial som stimulerar barnens sinnen samt ge en utmaning att välja och leka utan att bli störda av de vuxna.

5.2 Den fria lekens betydelse

Resultatet visar att genom den fria leken utvecklar barnen färdigheter och kunskaper. Barnen lär sig att bearbeta sina tidigare upplevelser och uppfattningar om världen genom att gestalta olika roller som inhämtas från verkligheten. Fri lek ger barnen utrymme för att tänka och skapa samt vara kreativa. På det sättet utvecklas barnens fantasi och kreativitetsförmåga som betraktas som en grund för barns inläring och utveckling eftersom barnen prövar och utforskar sitt egen lärande och ges möjlighet att upptäcka detta genom leken. Vygotsky (1995) anser att leken har en stor betydelse för barns skapande och kreativitet. Genom leken lär barnen sig att beskriva sina tankar och känslor, använda sin fantasi för att skapa olika händelse.

Det framkommer också att genom den fria leken tar barnen till sig olika normer och värderingar i relationen med andra där de visar sin empati och medkänsla, samarbetar och tar del av varandras erfarenheter. Fri lek bidrar till den sociala utvecklingen där barnen lär sig olika regler och normer genom samspel i det känslomässiga förhållandet. Respondenterna har tagit upp dessa regler såsom turtagning, förmåga att lösa konflikter och kommunicera med andra. Flera av författarna bland annat Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) talar om att när barnen leker med varandra, lär de sig och tar till sig olika regler och normer för hur de kan förhålla sig och bete sig mot varandra. Vygotsky i Sandbergs (2002) menar att leken är en social process och en viktig källa till barns utveckling.

Det visar också att pedagogerna är medvetna om den fria lekens betydelse för språk och kommunikativ utveckling. Barnets språk stimuleras när de kommunicerar med varandra i sin lek. De lyssnar, iakttar, härmar och tar till sig nya begrepp. Knutsdotter Olofsson (1996) menar att när barnen leker blir de språkmedvetna när de talar, skriver och ljudar olika bokstäver och skyltar.

Det framkommer att den fria leken bidrar till självständighet och inflytande. Barnen lär sig att ta ansvar och att lösa problem och klara situationer på egen hand. Men detta är beroende av vad pedagogerna har för syn på barnen som kompetenta och ansvarstagande personer. Genom detta förtroende och synsätt, växer barnen och utvecklas som individer. Gedin och Sjöblom (1995) skriver att Waldorfpedagogiken anser att pedagogerna måste lita och tro på barnens förmåga att lösa olika problem. Här ses barnet som en kompetent person som kan klara sig själv i olika situationer vilket ger barnet mer utmaning och frihet att leka och lära på egen hand eller tillsammans med andra.

Det nya teknologisamhället har påverkat barnens tid till fri lek. Media såsom TV, data, spel etc. minskar utrymmet och möjligheten för den fria leken vilket gör att barnen tappar motivationen för den fria leken. Vi tror också att ju äldre barnen blir desto mindre utrymme får de för sin fritid. Detta upplevs som något negativt eftersom barnens förmåga till att skapa, fantisera samt samspela bli mindre. Lillemyr (2002) tycker om att barnens lärande sker i samspelet med andra i sin omgivning där relationen har en stor betydelse för deras utveckling.

5.3 Fördelar och nackdelar med den fria leken

Ur resultatet kan man se att de flesta pedagoger tycker att den fria leken ger fördelar för barns lärande och utveckling men samtidigt har nackdelar när det kräver de vuxnas ingripande. Ett viktigt perspektiv som framkommer i vår undersökning är pedagogernas synsätt av den fria leken som främjande för barns lärande och att den genererar lust och intresse samt glädje. Dessutom utvecklar detta barns tänkande och idéer samt att de lär sig bättre eftersom allt som de gör utgår från deras intresse och behov att lära och pröva. På det sättet växer barnet och uppfostras till en demokratisk person som kan och får uttrycka sig, påverka verksamheten och sitt lärande. Det är något som Johansson och Pramling Samuelsson (2006) visat i sin forskning, barnen lär sig och tar till sig kunskap genom att de själva i den fria leken prövar, experimenterar och väljer aktiviteter som de är intresserad av vilket leder till att de får en uppfattning och förståelse om sitt lärande. Arner (2010) anser att pedagogerna bör se på barnen som ansvarstagande och demokratiska personer som kan uttrycka sig och få respekt för sina tankar. De bör också ge barnen frihet och delaktighet att bestämma och få utrymme för sin lek.

Vi ser att pedagogerna anser att den största fördelen med den fria leken är att barns inflytande och delaktighet stärker barnens självmedvetande och självkänsla. Det är precis som några forskare har tagit upp, till exempel Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) nämner att fri lek är en form av demokrati som erbjuder barnen möjlighet till delaktighet och inflytande i takt med att barnen kan bestämma med vad de vill leka och hålla på med i verksamheten. Sandberg (2008) anser att leken är barnens område där de har inflytande och kan påverka utifrån sina egna förutsättningar och möjligheter.

Vi ser också att barnen känner glädje och engagemang när de tillåts att välja och göra olika saker samt utmanas i sina egna läranden. Detta leder till ro och säkerhet bland barnen när de känner att de befinner sig i en möjliggörande miljö där de får frihet till att utveckla egna initiativ och krafter. Det kräver också att vuxna uppmärksammar och bejakar barns idéer och initiativ för att barnen ska få denna utmaning och inspiration. Knutsdotter Olofsson (1996) uttrycker att vuxna måste ge frihet för barn

att leka och skapa utifrån sin fantasi och att de inte bli hindrade i sina lekar. När barnen får möjlighet att välja och leka leder det till trygghet och engagemang samt en känsla av frihet och tillåtande att utföra saker. Piaget betonar vikten av att pedagogerna utgår från barns nyfikenhet och intresse i verksamheten och låter barnen agera utifrån sina egna intressen och egen nyfikenhet (i Jerlang, 2008)

Resultatet har också visat att den fria leken bidrar till olika utvecklingsområden där barnen utövar sina färdigheter genom att lösa konflikter och ta ansvar för sig själva och för de andra. Där de får samarbeta och fungera positivt med andra vilket leder till den sociala och personliga utvecklingen. Vi antar att fri lek inte är något tidsfördriv utan att det är roligt och lärorikt för barnen som gynnas av ett gott lärande. Lillemyr (2002) skriver att leken fyller en livsfunktion där barnen bearbetar och löser olika problem och konflikter som de möter dagligen i sina liv. Knutsdotter Olofsson (1996) menar att när barnen leker lär de sig att samarbeta, ta ansvar och genom att klara olika situationen på egen hand så utvecklas deras sociala kompetenser och förmågor att utföra saker enskilt eller tillsammans med andra. Barn leker för att leka och har ett inre behov och intresse att tillfredsställa. Det känns roligt för barn att leka och uppträda i andra roller, bearbeta sina känslor och utmana sig inför ett vuxenliv anser Knutsdotter Olofsson (1987)..

Respondenterna tycker att den fria leken kan ha för en negativ sida på barns lärande och utveckling och som där behöver ett avbrytande eller en närvarande vuxen i leken.

Den fria leken kan skapa konflikter, bråk, slagsmål mellan barnen. En del av barnen har olika slags svårigheter att kunna styra och kontrollera sina beteenden och ageranden mot andra, därför att de inte kan leka i lugn och ro tillsammans med andra utan de mobbar eller gör illa varandra vilket leder till att barnen hamnar i fel och obehagliga situationer. Respondenterna ser också att miljön bli lite rörig och stressad för både barn och vuxna. Den utmärks av högljuddhet och spring bland barn som skapar en pressande och stökig stämning. Det stämmer inte med vad Knutsdotter Olofsson (1996) säger att många pedagoger tror att när barn leker så skapas det kaos i verksamheten men hon hävdar att ju mer frihet vi ger till barnen att bestämma och välja sin egen lek desto mindre stökig blir verksamheten. Barnen är duktiga att leka och att få andra att vara med.

Vi tolkar också att verksamheten idag upplevs som ett hinder för barns fria lek. Den är en arbetsmiljö som påverkas av olika omständigheter exempelvis för stora barngrupper, dålig personaltäthet, en trång och o stimulerad miljö som leder till konflikter och spänningar. Åm (1968) anger att det finns olika anledningar som gör att den fria leken ses som ett hinder för barns lärande t.ex. den fysiska miljön, brist på utrymme, barngruppens sammansättning som skapar konflikt och uppehåll i leken.

Det framkommer att några barn har svårt att komma in i och hitta trygghet i leken, därmed behöver de en närvarande och stödjande vuxen som kan strukturera deras lekar och tipsa dem med bra idéer och tankar. Det är viktigt att det finns en vuxen som är en hjälpsam och iakttagande person i barnens lek men som inte är styrande utan uppmuntrar och stöttar barnen och bygger vidare på deras intresse. Barnen måste få trygghet i sin lek genom att vuxna inte stör eller avbryter deras lekar så att det upplevs som pressande för flertalet barn. Barnen tycker om att vara fria från de

vuxnas styrande, därför måste vi som pedagoger respektera deras önsknings, men vi är närvarande och deltagande på annan sätt. Fler forskare, bland annat Knutsdotter Olofsson (1996) poängterar vikten av en närvarande och indirekt deltagande vuxen som skapar en trygg och uppmuntrade miljö. Leken måste vara fri från de vuxnas ingripande och att vuxna iakttar och observerar barnen i sin lek. Det viktigaste är att pedagogerna erbjuder barnen material och möjlighet till att leka och utvecklas menar Lindqvist (1996). Lillemyr (2002) nämner att vuxna måste vara omtänksamma i förhållandet till barns lek. När de visar respekt och utgår från barns perspektiv i leken leder det till positiva konsekvenser.

Ur resultatet framkommer också att ett fåtal pedagoger anser att den fria leken inte har någon nackdel utan ger barnen frihet till sitt lärande och sin utveckling. Om den fria leken utnyttjas på ett bra sätt i verksamheten och ser en nytta och ett lärande bakom det, kommer den att alltid vara positiv. Enligt Knutsdotter Olofsson(1987) är det processen som är viktig och inte resultat i barnens lek.

6. Diskussion

I det här avsnittet kommer vi att diskutera metoden som vi har använt oss av i studien samt diskutera resultatet. Vi kommer också att dra slutsatser av vårt arbete och ge några idéer och tankar om vad man kan forska vidare i.

6.1 Metod diskussion

I vår studie har vi använt intervjuer som en kvalitativ metod för att få kunskap om hur pedagoger ser på den fria leken i förskolan. Vi har valt att använda oss av semistrukturerad intervju. Frågorna har hjälpt oss att samtala och diskutera med de intervjuade.

Vi hade förberett oss inför intervjuerna i förväg genom att skriva ner alla frågor som vi skulle ställa till respondenterna. Trost (2005) anser att intervjuaren måste vara väl förberedd för att resonera och diskutera. Fördelen med det är att interaktionen mellan intervjuaren och respondenten blir mer neutral samt den intervjuade får möjlighet att utveckla sina tankar och idéer utifrån följdfrågor, enligt Stukat(2005). En annan fördel med intervjuer är möjligheten att ta del av pedagogernas perspektiv och förstå hur de uppfattar och reflekterar kring begreppet fri lek utifrån deras synvinklar. Nackdelen med det är att den intervjuade blir styrd av bestämda frågor som gör att intervjuaren ibland inte kan uppnå resultatet.

Respondenterna ville veta i förväg vad de skulle prata om och vilka frågor som skulle ställas men vi hade inte skickat några frågor utan vi hade bara berättat om vårt undersökningsområde. Vi tänkte att om vi skickar frågorna i förväg skulle de kanske leta efter ett bra svar vilket minskade sannolikheten hos respondenterna . Men å andra sidan skulle det kunna fungera bra ifall de var medvetna om frågorna i förväg för att få mer motivering och tolkning av vad vi ville fördjupa oss i.

Det problem som vi möttes av innan intervjuerna ägde rum var att en del av respondenterna hade brist på tid och mycket att göra samtidigt och detta gjorde att de flyttade intervjutiden några gånger, något som vi inte hade tänkt på och förberett oss för.

6.2 Avslutande diskussion

I vår studie har vi kommit fram till att den fria leken har stor betydelse för barns lärande och utveckling och att det är en viktig del av verksamheten. Den fria leken bidrar till barns motivation och engagemang. Den skapar lust och glädje och tillfredställer barns behov och önsknningar. Vi tycker att barnen blir utmanade till lek och lärande när verksamheten utgår från barnens intressen och tankar. Barnen i den fria leken får möjlighet att välja, bestämma sina val samt uttrycka och bearbeta sina tankar och upplevelser.

Den leder till fantasi och kreativitet, sociala samspel, kommunikationsförmåga och empati. Den viktigaste aspekten är att barnen lär sig att ta ansvar och lösa olika problem och konflikter som uppstår mellan barnen dagligen. De skapar också ett självförtroende och en tillit som gynnar jagutveckling. Enligt Lillemyr (2002) så ger den fria leken näring till lärandet där barnen erbjuds möjligheter att välja och uttrycka sig samt bearbeta och utforska sin omvärld för att få en förståelse och kunskap. Barnen under den fria leken uttrycker sina inre drifter och motivationer samt skapar nöje och glädje. Enligt Waldorfpedagogiken är det viktigt att barnen känner sig fria när de uttrycker och utför olika aktiviteter för att växa och få motivation i lärande. (Gedin och Sjöblom, 1995)

Pedagogerna önskar att den får mer utrymme i verksamheten och att barnen få möjlighet till inflytande och medansvar, vilket stärker upp deras känslor och uppfattningar. Men vi ser också att om pedagogerna inte intar ett barns perspektiv blir det svårare att kom fram till barns delaktighet och samverkan. Pedagogerna är fortfarande styrda av vissa regler och rutiner som är svåra att förändra på grund av den krävande och styrande arbetsmiljön. Barnen idag är mer påverkade av dessa regler och rutiner i förskolan vilket minskar deras inflytande och delaktighet, däremot leder det till vuxnas styrande och organiserande aktiviteter för att kunna uppfylla lärandekravet och målet. Knutsdotter Olofsson (1996) nämner att barn i förskolan alltid är styrda av vissa rutiner och planerande aktiviteter i vardagen. Pedagogerna tar bort barnens egen tid till lek och skapande genom att de utföra planerande aktiviteter med barnen. Jerlang (2008) skriver att Piaget betonade vikten av att pedagogerna utgår från barnens nyfikenhet och intressen i verksamheten och att låta barnen agera utifrån sina egna intressen utan att de bli tvingade att leka med bestämda aktiviteter.

Några av pedagoger ansåg också att det fanns nackdelar med den fria leken. Den leder till mobbning och konflikter samt sociala problem mellan barnen. Därför föredrar de ibland de styrda aktiviteterna för att minska sociala bekymmer och för att lättare kontrollera barnen i sin lek. De ingriper också i barnens lek för att stötta och vägleda samt ge tips och råd. Med detta förstår vi att pedagogens närvaro är nödvändig i barnens lek för att observera och stödja men inte styra eller bestämma vad barn ska göra. Rasmussen (1978) som Åm (1968) har refererat till i sin bok anser att pedagogerna ska delta och styra barnens lek på något sätt för att öka barns förståelse att lösa konflikter och lära sig regler när de leker. Även Vygotsky talade om den proximala utvecklingszonen där pedagogerna hjälper och stöttar barnen när de behöver för att få lära och utveckla. (Jerlang, 2008 och sandberg, 2002)

Vi anser att den fria leken inte är en tidsfördrivande aktivitet utan den speglar barns lärande och utveckling. Samhället bör ändra synsättet på den fria leken till en

målinriktad aktivitet där lärandet är i fokus och kännetecknas i själva leken. Det kräver en utbildning, kunskap och kompetenta pedagoger för att kunna bemöta och respektera samt ta till vara på barns intresse och erfarenheter. Den fria leken bör få mer utrymme i den pedagogiska verksamheten och vara som en röd tråd i hela verksamheten. Lillemyr (2002) betonar vikten av att pedagogerna visar kunnande om begreppet lek och dess betydelse för barns lärande. Det krävs att pedagogerna har en kunskap och förståelse och en variation i tänkandet för att se till barnens bästa. Gedin och Sjöblom (1995) skriver om Fröbels tankar i den fria leken som han inte anser är en tidsfördrivande aktivitet som många tror utan att den är en källa till kunskap och utveckling som måste tas på allvar.

Vi anser att leken måste vara rolig och förnöjsam för barnen för att kunna leka och lära samtidigt. Vi tror också på barns kompetens att skapa, fantisera, ta ansvar, samarbeta och klarar olika situationer. Det är precis som Montessori talade om att barnen inte ska betrakta som ett tomt kärl som ska fylla med kunskap utan bär möjligheter inom sig som måste upptäckas och stimuleras enligt Gedin och Sjöblom (1995). Men vi är inte emot vuxnas deltagande och medverkande i barnens lek till att ge beröm, uppmuntran, hjälp och tips för att kunna gå vidare och bygga upp sitt intresse. Knutsdotter Olofsson (1987) skriver att leken måste vara en utforskande och undersökande aktivitet som barnen ägnar sig åt i deras lekvärld. Barnen leker för att det är roligt och spännande att leka och bearbetar sina tankar och känslor samt upplever trygghet.

6.3 Slutord

I vårt examensarbete har vi kommit fram till att den fria leken har en stor betydelse för barns lärande och utveckling. Pedagogerna anser att den fria leken är en del av barnens vardag vilket bidrar till lärande och utveckling. Barnen får en motivation och utmaning genom att de få möjligheter att själva välja, pröva och uttrycka sig i olika sammanhang. Det kräver också en närvarande och deltagande vuxen som kan stötta och hjälpa barnen att ta ansvar, upptäcka och lära. Den fria leken bör få utrymme i verksamheten men det betyder inte att pedagogerna bortse från de planerade aktiviteterna utan det måste finnas en balans för att skapa en stimulerad lärande miljö.

6.4 Nya forskningsfrågor

Många tankar har väckts i vårt examensarbete. Att undersöka den fria leken ur föräldrarnas perspektiv i framtiden är en relevant aspekt. Det vore intressant att höra vad föräldrarna har för tanken om den fria leken. Uppfattas den som ett verktyg för barns lärande och utveckling eller är den bara ”lek” och en tidsfördrivande aktiviteten både i förskolan och hemma. Det är också intressant att forska om den fria leken i andra kulturer för att kunna jämföra skillnader och likheter mellan olika perspektiv, tankar och arbetsätt.

Bilaga 1

Missivbrev

Hej!

Vi är två lärarstudenter från Mälardalenshögskolan som skriver vårt examensarbete inom kunskapsområde pedagogik. Arbetet handlar om den fria leken i förskolan . Vi vill genom intervjuer undersöka hur ni som pedagoger uppfattar barns fria lek och vad innebär för barns lärande och utveckling. De här intervjuerna är konfidentiella, då bara vi intervjuare och vår handledare har tillgång till ert svar. Dessa kommer efter arbetets slut förstöras.

Kefie Khorand
Vian Issa

Tack för samarbetet

Jag deltar gärna

Jag deltar inte

.....
Namn och underskrift

Bilaga 2

Frågor till pedagoger

Vad har du för utbildning?

Hur lång tid har du arbetat som pedagog i förskolan?

Vad innebär fri lek för dig?

Vilken betydelse har den fria leken för barns lärande och utveckling

Vilka fördelar och nackdelar för barns lärande och utveckling har den fria leken?

Referenser

- Arnér, E. (2010). *Barns inflytande i förskolan*. Studentlitteratur: Lund AB.
- Björklid, P (2005). *Lärande och fysisk miljö*. En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola. Liber; Myndigheten för skolutveckling.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Gerdin M och Sjöblom, Y (1995) *Från Fröbels gåvor till Reggios regnbåge*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Hägglund, K (1989). *Lek teorier*. Solna: Esselte Stadium AB
- Lillemyr, O. (2002). *Lek- Upplevelse- Lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB.
- Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Jensen, Mikael och Havard, Åsa med flera (2009). *Leka för att lära*. Utveckling, kognition och kultur. Lund: Studentlitteratur.
- Läraryrskommittén (2006). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrskommittén.
- Jerlang E . (2005) *Utvecklingspsykologi teorier*. Stockholm:Liber.
- Johansson, E & Pramling Samuelsson, I. (2006) *Lek och läroplan Möten mellan barn och lärare i förskola och skola*. Göteborg: Akta Universitatis Gothoburgensis.
- Knutsdotter Olofsson, B (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS förlag.
- Knutsdotter Olofsson. (1996). *De små mästarna. Om den fria lekens pedagogik*. Stockholm: HLS Förlag.
- Pramling Samuelsson, I., & Asplund Carlsson, M. (2003) *Det lekande lärande barnet i utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, A. (2008). *Miljöer för lek – lärande och samspel*. Studentlitteratur: Lund.

Sandberg, A. (2002) *Vuxnas lekvärld. En studie om vuxnas erfarenheter av lek.* Göteborg studies in educational science. Göteborg: Acta Uneversitatis Gothoburgensis

Trageton, A. (1996). *Lek med material. Konstruktionslek och barns utveckling.* Stockholm: Runa.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (2010). *Läroplan för förskolan 98.* Stockholm: Fritzes.

Vygotsky, L (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen.* Göteborg: Daidalos AB.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Vetenskaprådet.

Åm, E. (1986). *Leken i förskolan – de vuxnas roll.* Stockholm: Natur och kultur.

Internet källor

<http://www.barnsidan.se/cldoc/474.htm> . Vuxna styr barns lek i förskolan.

http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barnunga/vuxna-styr-barnens-innelekar_404313.svd